

Týðandi bók um grindadráp

***Pilot Whaling in the Faroe Islands* hjá Jóan Paula Joensen er ein fín bók, sum nøktar ein sakn hjá okkum, sum ikki duga føroyskt, skrivar norskur professari**

Ummæli

Arne Kalland

Dette er en bok, jeg lenge har ønsket meg. Forfatteren har gjennom årtier vært interessert i grindefangsten, og her får vi som lesere en god introduksjon til rikdommen og kompleksiteten i denne fangsten. Boken gir en bred innføring i grindadråpet både før og nå, og søker også å plassere fangsten i en nåtidig internasjonal kontekst. Teksten er skrevet på et tilgjengelig engelsk fri for faglig sjargong. Selv om boken primært er skrevet for et akademisk publikum, er den lettlest og burde derfor kunne ha et vesentlig større publikum.

Joensen har følgende formål med boken: (1) å vise grindadråpets økonomiske betydning, (2) å vise hvordan grindadråpet ble en viktig del av den nasjonale identiteten, og (3) å vise hvordan grindefangsten kom på kollisjonskurs med den grønne bølge.

Det første punktet behandles i kapitlene 3-6, som utgjør en detaljert beskrivelse av fangsten, som den var og er, i en god etnologisk tradisjon. I essens er dette en videreutvikling av forfatterens 1976-artikkel, som ble publisert under samme tittel i *Ethnologia Scandinavica*. Etter å ha lokalisert grindadråpet i tid og rom (kap.3), følger tre kapitler, som hver for seg tar opp distinkte faser av fangsten: grindaboðet (kap.4), selve fangsten (kap.5) og fordeling av kjøtt og spekk (kap.6). Hvert av disse kapitlene er diakronisk organisert; det vil si, at forfatteren analyserer fangsten i et historisk perspektiv gjennom de eldste kildene på 1600-tallet frem til i dag.

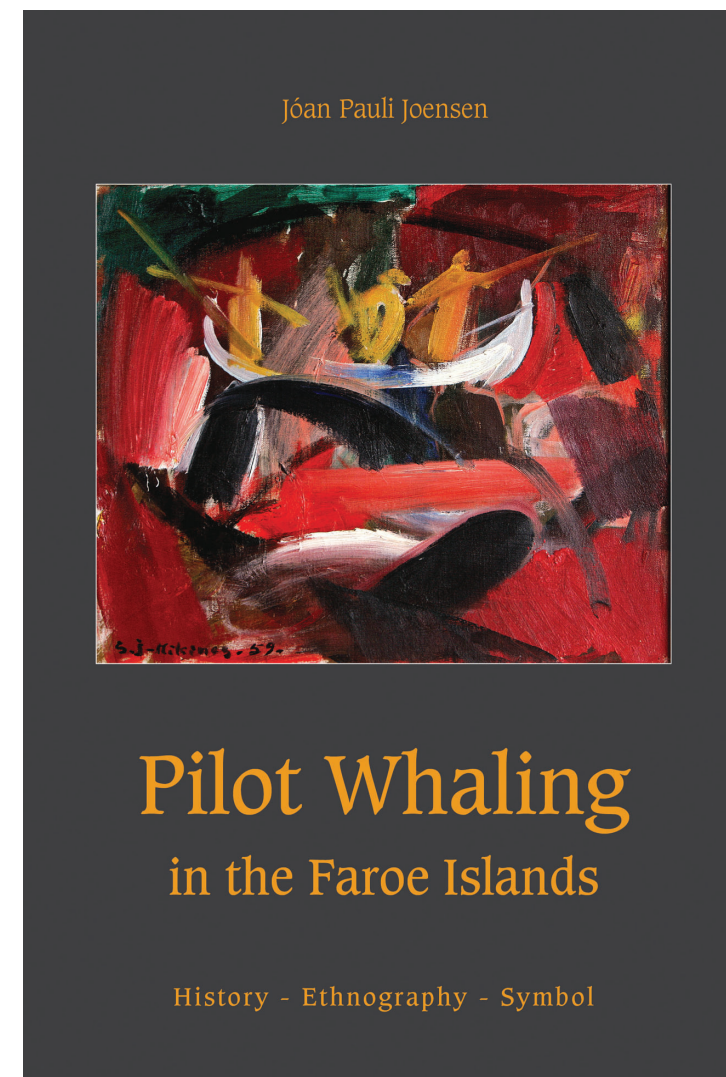
Her får leserne vite, hva som

skjedde med grindaboðet, da nye former for kommunikasjon som telegraf, telefon og radio ble introdusert. Motoriserte båter fikk betydning både for grindaboð og fangstens organisering. Demografiske endringer gjorde det nødvendig å forandre fordelingen av kjøttet, ikke minst i Tórshavn. Gjennom denne presentasjonen tilbakeviser forfatteren den fremherskende internasjonale oppfatningen av fangsten som primitiv og anakronistisk. Derimot får leseren et bilde av en dynamisk fangst, som stadig har tilpasset seg sosiale, politiske og teknologiske endringer.

I kapitlene 2, 7 og 8 forsøker Joensen å ta et annet og mer antropologisk perspektiv. I disse kapitlene blir vi presentert for ulike representasjoner av grindadråpet. I Kap.2 får vi noen synspunkter på og fortolkninger av fangsten, slik tidlige utenlandske observatører har formidlet den. Disse er den tyske juristen Carl Julian Graba (besøkte Færøene i 1828), den amerikanske Elizabeth Taylor (rundt 1900), og den britiske soldaten Kenneth Williamson (i 1941).

De kom til Færøene med ulike kulturelle forutsener, og deres beskrivelser spenner over mer enn hundre år. Mens vi i kapitlene 4-6 får en detaljert beskrivelse av de ulike fasene av grindadråpet, får vi gjennom de til dels lange sitatene i Kap.2 et mer sammenhengende perspektiv. Men viktigere er det, at de forteller en ny historie om atmosfæren rundt fangsten. Her kommer spesielt Taylors gode fortellerevne til sin fulle rett.

Kap.7 fokuserer på hvordan grindadråpet siden 1800-tallet har utviklet seg til å bli et symbol for nasjonal identitet. Vi blir ikke bare presentert for mer folkloristiske utslag som Grindavísan, grindadansur og

bruk av grindehval som ikon i mange ulike sammenhenger, men også for en interessant analyse av "grind psykosene", som dramatisk endrer atferden til de vanligvis sindige færøyinge, til hva som i internasjonale media ofte blir betegnet som voldelige drapsmenn. Forfatteren ser denne transformasjonen i en rituell sammenheng; den virker samlende og konserverende for fangstens sosiale organisasjon. Overraskende, betydningen av hvalkjøtt for mange færøyingers identitet nevnes knapt i dette kapitlet (men se nedenfor).

Mens Kap.7 kan sies å formidle færøyingers representasjoner, tar Kap.8 tar for seg dagens internasjonale bilder av fangsten. Dette er bokens minst tilfredsstillende kapittel. Vi blir presentert for sider ved protestbevegelsen, med hovedfokus på protestbrev. Disse er i og for seg illustrerende (og ikke så lite underholdende), men de er ikke uttømmende for fangstmotstandernes aktiviteter. Og vel heller ikke den viktigste strategien de bruker. Jeg savner en presentasjon av de sentrale miljø- og dyrevernorganisasjonene,

som spesielt har arbeidet mot grindefangsten i Færøene. Hva skiller dem fra hverandre, og hvilke ulike strategier har de valgt? I mitt eget arbeid har jeg savnet informasjon om omfanget og de økonomiske konsekvensene av de internasjonale boikottaksjonene mot Færøene. Hva slags effekt har de hatt for færøyingers selvforståelse (og dermed identitet)?

Jeg kunne også ha ønsket meg en mer eksplisitt analyse av, hvordan motstandernes bilder av fangsten forholder seg til bildene, som ble presentert av de tidlige besøkende. Jeg ser forbausende mange fellestrekk i ordbruken, selv om det også er tydelige forskjeller. En av de viktigste forskjellene er, hvordan grindehvalene har utviklet seg fra Williamsons "stupid whales" i 1941 (s.49) til å bli blant de mest intelligente dyr på jorden (s.238) kun 50 år senere.

Utover en kort problemstilling mangler boken en teoretiserende innledning, som man gjerne forventer å finne i en fagbok. Hva vi får i Kap.1 er først en presentasjon av hvalkjøttets ernæringsmessige og symbolske betydning, hvorpå vi presenteres

Hóast »Pilot Whaling in the Faroes« er ein fakbók, ætlað akademiskum lesararum er hon lætt lisin, og eigur hon tí at rækka einum munandi størri lesaraskara

for myndighetenes anbefaling i 2008 om å avstå fra å spise grindekjøtt av helsemessige grunner. Dette er en dystre (men potensielt effektiv) bakgrunn for boken og nevnes også i den korte oppsummeringen til slutt. Det har kanskje ikke vært tid til å følge opp denne dramatiske vendingen nærmere, men problemet med forurenset kjøtt er ikke nytt. Motstanderne av hvalfangst har i mange år brukt dette som et viktig argument mot fangsten. Kap.1s klare relevans for Kap.7 (mat som identitetskaper) og Kap.8 (mat og helse) kunne ha vært gjort mer eksplisitt.

Boken er rikt illustrert med mange flotte og instruktive fotografier, noe som gir boken en meget delikat utforming. Det er derfor synd, at forlaget har slurvet med redigeringen. Boken skjemmes av skrivefeil, en del gjentakelser og enkelte uklarheter. Språket ville ha vunnet på en tøffere engelsk redigering. Jeg registrerte fire feil i en referanse, men det verste er, at referansene ikke alltid kommer i alfabetisk rekkefølge. Jeg savner også en index i en fagbok som dette.

Disse innsigelser til tross; dette er en fin bok, som fyller et følt savn i alle fall hos de av oss, som ikke leser færøysk. Dette er klart den mest omfattende og autoritative behandlingen av grindadråpet, som finnes på engelsk.

Arne Kalland er professari í antropologi á Universitetinum í Oslo, har hann í mong ár hevur arbeitt við hvalasurninginum frá einum norskum og japanskum sjónarhorni

Jóan Pauli Joensen: *Pilot Whaling in the Faroe Islands. History – Ethnography – Symbol.*

Tórshavn: fróðskapur (Faroe University Press), 2009, 288 sider.